

BOSNA I HERCEGOVINA
VIJEĆE MINISTARA

Radna grupa za izradu Strategije za borbu protiv organizovanog
kriminala u Bosni i Hercegovini 2023.-2026.

**STRATEGIJA ZA BORBU PROTIV ORGANIZOVANOG
KRIMINALA U BOSNI I HERCEGOVINI 2023-2026**

JAVNA VERZIJA

Sarajevo, mart. 2023. godine

SADRŽAJ

1. UVOD	3
2. VIZIJA	4
3. MISIJA.....	5
4. PRINCIPI STRATEGIJE.....	5
5. ORGANIZOVANI KRIMINAL U BOSNI I HERCEGOVINI	6
5.1. Pojam i pojavnici oblici	6
5.2. Faktori koji pogoduju razvoju organizovanog kriminala.....	7
6. INSTITUCIJE, KAPACITETI I SREDSTVA ZA BORBU PROTIV ORGANIZOVANOG KRIMINALA.....	7
6.1. Normativno-pravni okvir	7
6.2. Institucionalni okvir za borbu protiv organizovanog kriminala.....	8
6.3. Kapaciteti za borbu protiv organizovanog kriminala.....	8
7. KLJUČNI CILJEVI STRATEGIJE	9
8. IMPLEMENTACIJA I AKCIONI PLAN	13

1. UVOD

Organizovani kriminal predstavlja jednu od najvećih, najopasnijih i najsloženijih prijetnji u savremenom svijetu, koji direktno ugrožava sigurnost i stabilnost kako na lokalnom, tako i na regionalnom i međunarodnom nivou. To je pojava koja potkopava povjerenje građana, demokratski sistem, privredni razvoj, kao i same institucije svake države. Efikasna borba protiv organiziranog kriminala predstavlja jedan od ključnih prioriteta za Bosnu i Hercegovinu u procesu pristupanja Europskoj uniji (EU), što je utvrđeno u Mišljenju Europske komisije o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u EU.

Izazovi i rizici koji proizlaze iz organiziranog kriminala u Bosni i Hercegovini nisu ništa drugačiji od onih koje imaju druge države u savremenom svijetu. Kao što je istaknuto u dokumentu Procjena prijetnje od organiziranog kriminala u Bosni i Hercegovini 2021¹ (u daljem tekstu: OCTA BiH 2021) organizovani kriminal se manifestira kroz različite vrste kriminala, od nedopuštene proizvodnje i trgovine narkoticima do trgovine ljudima, trgovine oružjem, privrednog i imovinskog kriminala, koruptivnih aktivnosti, kompjuterskog (cyber) kriminala, te drugih vrsta krivičnih djela. Identifikovani su i strukturni faktori koji omogućuju organizirani kriminal u Bosni i Hercegovini. Ponovno ulaganje prihoda stečenih kriminalom narušava legitimnu tržišnu konkurenciju i podriiva cjelokupni privredni sistem zemlje. Organizovane kriminalne grupe (u daljnjem tekstu: OKG) neprestano nastoje da se infiltriraju i preuzmu kontrolu u svim značajnijim strukturama države i društva, sve kako bi osigurali svoja nezakonito stečena sredstava i izbjegli krivični progon.

Iz toga proizilazi da efikasna borba protiv organizovanog kriminala zahtjeva prepoznavanje pokretača i faktora koji pogoduju/omogućavaju razvoj ovog fenomena na svim nivoima. Shodno tome, ovaj strateški dokument opisuje novi i transformativni pristup Bosne i Hercegovine u prevenciji i borbi protiv organiziranog kriminala, te kao takav:

- Prepoznaje izazove i razmjere organiziranog kriminala u Bosni i Hercegovini, kao i prijetnju stabilnosti i prosperitetu;
- Odražava političku volju u borbi protiv organiziranog kriminala kao jednog od ključnih prioriteta;
- Predlaže novi strateški okvir za bavljenje organizovanim kriminalom kroz jasnu, jedinstvenu viziju, pristup cjelokupnog društva i integrisane ciljeve, mjere i aktivnosti.

¹ Vijeće ministara je usvojilo Procjenu prijetnje od organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini 2021 na svojoj 55. sjednici koja je održana 25.08.2022. godine.

Strategija se oslanja na posljednju Procjenu prijetnje od organiziranog kriminala u Bosni i Hercegovini 2021., te se nadovezuje na rezultate implementacije prethodne Strategije za borbu protiv organiziranog kriminala (2017.-2020.). Ona također odražava najbolje međunarodne prakse i standarde, uključujući preporuke Europske unije i nedavno publikovani Priručnik o izradi strategija za borbu protiv organizovanog kriminala Ureda Ujedinjenih nacija za droge i kriminal (UNODC) te smjernice Organizacije za sigurnost i suradnju u Europi (OSCE). Sastoji se od pet međusobno povezanih komponenti: vizije, misije, ključnih strateških ciljeva, mjera i odgovarajućih aktivnosti neophodnih za implementaciju ovih mjera.

Značajna podrška u izradi predmetne Strategije pružena je od strane UNODC-a , Delegacije EU/Ureda specijalnog predstavnika EU u Bosni i Hercegovini, te OSCE-a.

2. VIZIJA

Borba protiv svih oblika organiziranog kriminala uz poštovanje vrijednosti demokratije, principa vladavine prava kao i standarda ljudskih prava i osnovnih sloboda za sve kako bi Bosna i Hercegovina bila sigurnija za život i rad svih njenih ljudi.

3. MISIJA

Bosna i Hercegovina će se sa svim raspoloživim kapacitetima i u saradnji sa državama regiona i međunarodnim organizacijama, uključujući modernizaciju zakonskih okvira, te institucija i kapaciteta, efikasno boriti protiv svih oblika organizovanog kriminala.

4. PRINCIPI STRATEGIJE

Principi za izradu i provođenje Strategije Bosne i Hercegovine za borbu protiv organizovanog kriminala su sljedeći:

- Princip političke volje - aktivna borba protiv organizovanog kriminala predstavlja prioritetnu aktivnost institucija u Bosni i Hercegovini;
- Princip nediskriminacije i poštivanja sloboda i prava građana - aktivnostima na realizaciji strategije je zagarantovano ostvarivanje svih ljudskih sloboda i prava građana u skladu sa Ustavom BiH i ustavima entiteta, kao i zakonima i međunarodnim pravnim standardima;
- Princip legaliteta - poštivanje Ustava i domaćih zakona, kao i odredbi međunarodnih sporazuma (međunarodnih pravnih instrumenata) čiji je Bosna i Hercegovina potpisnik;
- Princip jedinstvene i globalne vizije - borba protiv organizovanog kriminala zasnovana je na jedinstvenom i globalnom sagledavanju problema;
- Princip koordinacije i saradnje - prakse i procedure borbe protiv organizovanog kriminala zasnivaće se na jedinstvenom konceptu saradnje javnog i privatnog sektora, međunarodnih organizacija u Bosni i Hercegovini, civilnog društva i građana;
- Princip profesionalizma i usklađenosti - borba protiv organizovanog kriminala podrazumijeva kontinuirano profesionalno obučavanje, obrazovanje i usavršavanje stručnjaka, kao i razmjenu iskustava najboljih praksi i savremenih dostignuća, te njihove usklađenosti sa preventivno-represivnim mjerama;
- Princip proaktivne međunarodne saradnje - proaktivna saradnja u pripremama za pridruživanje Evropskoj uniji i za osiguranje aktivne uloge Bosne i Hercegovine na međunarodnom nivou;
- Princip poštivanja obaveza u implementaciji Strategije - podrazumijeva nadzor nad implementacijom Strategije sa utvrđivanjem institucija zaduženih za provođenje Strategije sa jasno definisanim obavezama i planiranim rokovima, u kojima se vrši nadzor nad provođenjem Strategije. U skladu sa tim vršiće se i procjena eventualnih korektivnih mjera;
- Princip kontinuiteta i progresivnosti - predstavlja nastavak sistemskih aktivnosti provedenih u borbi protiv organizovanog kriminala, koje su trajnog karaktera i afirmisaće sve pozitivne rezultate;

- Princip povjerljivosti - lični podaci proistekli iz specifičnih aktivnosti neće se objavljivati, osim u slučajevima i pod uslovima propisanim zakonom;
- Princip analize - periodična analiza i ocjena realizovanih ciljeva i preduzetih mjera;
- Učešće javnog i privatnog sektora i civilnog društva - što podrazumijeva aktivnu saradnju javnog i privatnog sektora, civilnog društva, međunarodnih organizacija i građana;
- Princip transparentnosti i otvorenosti u provođenju aktivnosti na suzbijanju i procesuiranju organizovanog kriminala u mjeri koja omogućava zaštitu interesa istrage, žrtava i ljudskih prava.

5. ORGANIZOVANI KRIMINAL U BOSNI I HERCEGOVINI

5.1. Pojam i pojavnici oblici

Organizovana kriminalna grupa u krivičnim zakonodavstvima u Bosni i Hercegovini definisana je kao "grupa od tri ili više lica, koja postoji u izvjesnom vremenskom periodu i koja djeluje sporazumno s ciljem činjena jednog ili više krivičnih djela za koja se po zakonu može izreći kazna zatvora preko tri godine ili teža kazna, a radi sticanja materijalne koristi".

Procjenjuje se da u Bosni i Hercegovini djeluje više OKG koje su regionalno povezane sa istim takvim grupama u zemljama u okruženju i šire, a najviše sa grupama iz Republike Srbije, Republike Crne Gore, Republike Hrvatske, Republike Sjeverne Makedonije, Republike Albanije i Kosova*². OKG ostvaruju veoma štetan uticaj na privredni i ekonomski razvoj Bosne i Hercegovine. Osnovni metod njihovog djelovanja je ulaganje velikih suma nelegalno stečenog novca u legalne tokove tzv. "pranje novca". U ostvarivanju svojih ciljeva OKG koriste sve raspoložive metode uključujući korupciju, zloupotrebu medija, upotrebu nasilja i sl.

Od ukupnog broja dokumentovanih kriminalnih grupa u BiH u periodu 2018.-2020. godine njih više od 90% uključeno je u nezakonitu trgovinu drogom, privredni kriminal, krijumčarenje ljudi i imovinski kriminal. Preostali dio odnosi se na OKG koje se bave trgovinom oružjem, cyber kriminalom, trgovinom ljudima, koruptivnim krivičnim djelima i dr. Ove pokazatelje treba uzeti sa rezervom jer se najveći broj OKG bavi sa više vrsta različitih kriminalnih aktivnosti što otežava prikaz u apsolutnim brojevima. Primjera radi, najčešće kombinovane aktivnosti sa neovlaštenim prometom opojnim drogama su: pranje novca, trgovina oružjem, krijumčarenje, nedozvoljeni promet akciznih proizvoda, poreske prevare, trgovina ljudima i dr.³

² * Ova oznaka ne prejudicira stavove o statusu i u skladu je sa Rezolucijom Vijeća sigurnost UN 1244/1999 i Mišljenjem Međunarodnog suda pravde o proglašenju nezavisnosti Kosova

³ Procjena prijetnje od organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini 2021

Analizom prikupljenih podataka prilikom izrade *OCTA BiH 2021*⁴ utvrđeno je da veći broj OKG svoje aktivnosti realizira samo na području Bosne i Hercegovine. Sa druge strane, na prostoru Bosne i Hercegovine djeluju i OKG sa šireg područja Balkana i šire. One ovdje imaju svoje ogranke preko kojih realiziraju brojne kriminalne aktivnosti. U najvećem broju slučajeva domaći državljani se javljaju kao izvršioци, ali u posljednje vrijeme prisutan je trend da se državljani Bosne i Hercegovine pojavljuju kao i organizatori pojedinih faza realizacije aktivnosti nekog većeg kriminalnog lanca koji počinje i završava se van prostora Bosne i Hercegovine.

Složenost i karakter prijetnji od organizovanog kriminala s kojima se Bosna i Hercegovina suočava zahtijeva strateški pristup u borbi protiv ovog fenomena, kroz jasnu i jedinstvenu viziju, integrisane ciljeve, mjere i aktivnosti.

5.2. Faktori koji pogoduju razvoju organizovanog kriminala

Glavni razlog ekspanzije organizovanog kriminala svakako predstavlja mogućnost ostvarivanja velike i brze finansijske dobiti za članove OKG. Pored toga, razvoju ove pojave, u većoj ili manjoj mjeri, svakako doprinose i neadekvatan pravni okvir, društveno - ekonomska i socio-politička situacija, visok stepen nezaposlenosti, korupcija, struktura vlasništva i svojinska transformacija, geopolitička situacija u regiji i šire, geografska pozicija države, poroznost granica, neefikasnost klasičnih metoda borbe protiv ove vrste kriminala, nedovoljan stepen profesionalnog integriteta u institucijama zaduženim za borbu protiv organizovanog kriminaliteta, zloupotreba savremenih tehnologija i dr.

Prema geostrateškom položaju, područje Jugoistočne Evrope nalazi se na važnim trgovačkim putevima između Evrope i Azije. To su istovremeno i putevi nezakonite trgovine oružjem, narkoticima, trgovine ljudima, a mogu biti korišteni i za tranzit terorističkih skupina i sredstava za izvođenje terorističkih akcija.

6. INSTITUCIJE, KAPACITETI I SREDSTVA ZA BORBU PROTIV ORGANIZOVANOG KRIMINALA

6.1. Normativno-pravni okvir

Usklađivanje zakonskog okvira sa relevantnim međunarodnim standardima predstavlja jedan od ključnih sistemskih preduslova za efikasnu borbu protiv organizovanog kriminala. Bosna i Hercegovina u prethodnom periodu ratifikovala je najvažnije konvencije koje se odnose na borbu protiv organizovanog kriminala. Međutim, u Izvještaju Evropske komisije o BiH za 2021. godinu

⁴ Podaci obuhvataju period 2018.-2020. godina

navodi se da strateški dokumenti nisu adekvatno implementirani i da je pravni okvir za borbu protiv organizovanog kriminala samo djelimično usklađen sa pravnom stečevinom EU.

Prethodna praksa primjene normativno-pravnog okvira pokazala je kako postoji prostor i potreba za unaprijeđenje zakonskih i podzakonskih rješenja, prvenstveno za izmjene materijalnog i procesnog krivičnog zakonodavstva, te *Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti*.

Kontinuirano usklađivanje zakonodavnih, institucionalnih i regulatornih okvira za borbu protiv organiziranog kriminala sa EU i drugim međunarodnim standardima predstavlja jednu od ključnih mjera predviđenih ovom Strategijom. Punim implementiranjem odredbi međunarodnih pravnih standarda u ovoj oblasti, kao i izmjenama i dopunama pozitivnog zakonodavstva u BiH biće stvoreni uvjeti za još efikasniju borbu protiv svih vidova organizovanog kriminala.

6.2. Institucionalni okvir za borbu protiv organizovanog kriminala

Vijeće ministara BiH kao nosilac izvršne vlasti na nivou Bosne i Hercegovine, te nosioci izvršne vlasti na nivou entiteta i Brčko distrikta BiH, usmjeravaju i usklađuju rad organa uprave i vrše nadzor nad njihovim radom. Politička volja organa izvršne vlasti i drugih subjekata političkog sistema ima veoma važnu ulogu u borbi protiv organizovanog kriminala. Postojanje i ustrajnost političke volje, usvajanje i provođenje odgovarajućih propisa, kao i jačanje organa, odnosno institucionalnog okvira i politike predstavljaju uslove neophodne za uspješno provođenje Strategije.

Efikasna borba protiv organizovanog kriminala podrazumijeva aktivno učešće i doprinos pravosudnih, policijskih i drugih institucija i agencija za provedbu zakona na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini nadležnih za borbu protiv organiziranog kriminala, u skladu sa važećim zakonodavstvom.

6.3. Kapaciteti za borbu protiv organizovanog kriminala

Da bi bili stvoreni kvalitetni kadrovi za borbu protiv organizovanog kriminala potreban je proces višegodišnjeg neposrednog angažovanja na tim poslovima i stalno osposobljavanje i usavršavanje za različite vrste specijalizacije, te materijalno tehničko opremanje agencija i institucija zaduženih za borbu protiv organizovanog kriminala.

Specijalizacija kadrova za borbu protiv organizovanog kriminala zahtijeva razvijen sistem obuke koji omogućava kontinuirano sticanje potrebnih kompetencija a ista je potrebna radi sagledavanja specifičnosti organizovanog kriminala, usavršavanja metoda borbe, taktike istraživanja i dokumentovanja savremenih oblika kriminala, primjene specijalnih istražnih tehnika, provođenja

finansijskih istraga i efikasnog oduzimanja imovine proistekle izvršenjem krivičnih djela, implementacije međunarodnih standarda, razvijanja pravne regulative i u drugim oblastima.

Ulaganje u modernizaciju infrastrukture i opreme je neprestana potreba, naročito u pogledu standardizovanosti i savremenih tendencija modernog doba, imajući u vidu sisteme i opremu koju danas koriste organizovane kriminalne grupe. Ovim se omogućava integracija i brza reakcija svih relevantnih institucija i organa, i obezbjeđuje kontinuirana i efikasna borba protiv organizovanog kriminala.

Proaktivan pristup u borbi protiv organizovanog kriminala podrazumijeva, između ostalog, koordinaciju i korištenje obavještajnih i operativnih podataka, kao i informacija proisteklih iz strateških analiza (npr. rizika i procjene prijetnji), unaprjeđenje znanja, te pojačanu međusobnu saradnju institucija i organa.

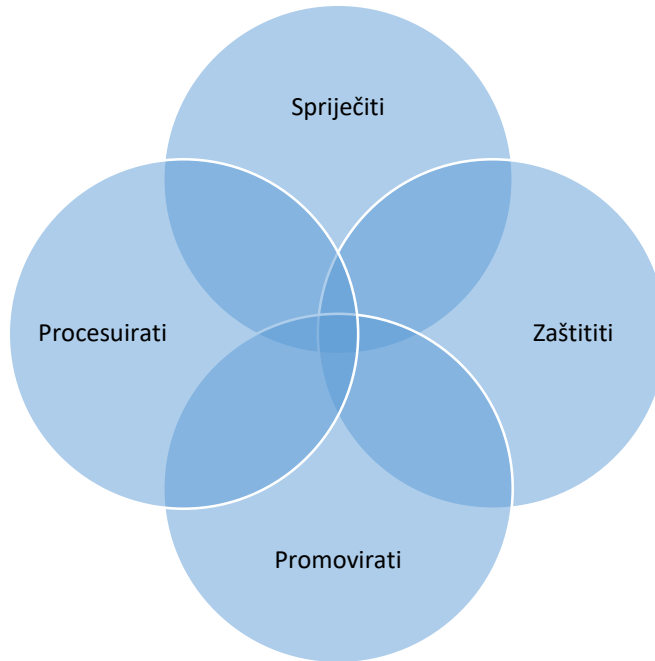
Preventivni oblik borbe protiv organizovanog kriminala obuhvata različite aktivnosti kojima se umanjuju mogućnosti vršenja krivičnih djela i poboljšavaju društveni činioci koji sprječavaju nastanak i razvoj organizovanog kriminala, a koji zahtjeva sveobuhvatan angažman cjelokupnog društva. Pored toga, on doprinosi obavještavanju i zaštiti žrtava organizovanog kriminala što uslovljava saradnju i povezivanje svih aktera prevencije na svim nivoima.

7. KLJUČNI CILJEVI STRATEGIJE

Strategijom se, u skladu sa međunarodnim standardima i preporukama, u dužem vremenskom periodu predviđaju mogući trendovi i pravci razvoja organizovanog kriminala i definišu odgovarajući ključni ciljevi i mogućnosti institucija svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini za njegovo predupređenje i smanjivanje na najmanju moguću mjeru. Takođe, Strategijom se definiše politika, pravac i metodologija državnih organa u borbi protiv organizovanog kriminala.

Ključni ciljevi Strategije su:

1. Preveniranje organizovanog kriminala u svim njegovim oblicima;
2. Otkrivanje i krivično gonjenje organiziranih kriminalnih grupa;
3. Zaštita društva i ekonomije od organizovanog kriminala;
4. Promocija saradnje i partnerstvo u oblasti borbe protiv organiziranog kriminala.

Cilj 1: Prevencija organiziranog kriminala u svim njegovim oblicima

Ovaj cilj je usmjeren ka izgradnji i jačanju otpornosti na organizovani kriminal i smanjenju njegove infiltracije u društvo.

Ključne mjere:

1.1	Kontinuirano utvrđivanje i praćenje novih trendova regrutiranja u organizovane kriminalne grupe
1.2	Kontinuirano utvrđivanje i praćenje postojećih i novih načina izvršenja krivičnih djela (<i>modus operandi</i>) organizovanog kriminala
1.3	Jačanje integriteta i otpornosti institucija na korupciju koja pogoduje organizovanom kriminalu
1.4	Podizanje svijesti građana, posebno mladih o štetnosti organizovanog kriminala, u cilju smanjenja mogućnosti njegove infiltracije u društvo

Cilj 2: Otkrivanje i krivično gonjenje organiziranih kriminalnih grupa

Ovaj cilj nastoji da unaprijedi istrage i procesuiranje organiziranog kriminala u BiH kako bi se ispunili interesi pravde i proveli pravični sudski postupci protiv pripadnika organizovanih kriminalnih grupa i onih koji im omogućavaju kriminalne aktivnosti.

Ključne mjere:

2.1.	Usklađivanje zakonodavnih, institucionalnih i regulatornih okvira za borbu protiv organiziranog kriminala sa EU i međunarodnim standardima na svim nivoima vlasti
2.2.	Izraditi proaktivan i prilagođen odgovor na pojavne oblike organizovanog kriminaliteta
2.3.	Unaprijeđivati ljudske i materijalno-tehničke kapacitete institucija koje sudjeluju u borbi protiv organizovanog kriminala

Cilj 3: Zaštita društva i ekonomije od organizovanog kriminala

Ovom mjerom se nastoji dalje nadograđivati koncept otpornosti na posljedice organizovanog kriminala i njegovo sprečavanje, s posebnim fokusom na zaštitu ekonomije, ljudskih prava i žrtava organizovanog kriminala.

Ključne mjere:

3.1	Pružanje zaštite i podrške oštećenim i žrtvama organizovanog kriminala
3.2	Zaštita svjedoka, istraživačkih novinara i uzbunjivača od odmazde OKG
3.3	Zaštita nositelja pravosudnih funkcija, policijskih službenika i pripadnika drugih agencija i institucija za provedbu zakona
3.4	Zaštita osnovnih ljudskih prava i sloboda osumnjičenih, optuženih kao i osuđenih lica
3.5	Oduzimanje imovine koja proizilazi iz krivičnih djela

Cilj 4: Promocija saradnje i partnerstva u oblasti borbe protiv organiziranog kriminala

Ovom mjerom se nastoji ojačati dijalog i saradnja među raznim akterima i, gdje je moguće, među raznim sektorima društva.

Ključne mjere:

4.1	Jačati međuinstitucionalnu i međuagencijsku saradnju u Bosni i Hercegovini
4.2	Kontinuirano unaprijeđivati saradnju na regionalnom i međunarodnom nivou
4.3	Kontinuirana saradnja sa medijima u cilju promocije rezultata suzbijanja organizovanog kriminala
4.4	Unaprijediti saradnju između javnih institucija, privatnog sektora i civilnog društva
4.5	Saradnja sa naučnim i akademskim organizacijama i institucijama koje se bave multidisciplinarnim istraživanjem organizovanog kriminala

8. IMPLEMENTACIJA I AKCIONI PLAN

Za nadzor i praćenje implementacije Strategije zadužena je Radna grupa, sa osnovnim zadacima:

- koordiniranje provođenja aktivnosti predviđenih Strategijom i Akcionim planovima;
- nadzor i praćenje implementacije Strategije i njenih ciljeva;
- podnošenje izvještaja Vijeću ministara Bosne i Hercegovine o provođenju Strategije;
- predlaganje revidiranja Strategije u skladu sa potrebama.

Sve institucije i agencije za provedbu zakona, čiji su predstavnici učestvovali u radu Radne grupe, donijeće vlastite akcione planove za provedbu ove Strategije, najkasnije u roku od tri mjeseca od dana usvajanja Strategije od strane Vijeća ministara Bosne i Hercegovine. Akcioni planovi će obavezno sadržavati ciljeve, mjere i aktivnosti utvrđene u ovoj Strategiji i u njima će biti određeni nosioci aktivnosti, rokovi, indikatori uspješnosti i resursi. Institucije i agencije će svoje izvještaje o realizaciji ove Strategije dostavljati predsjedavajućem Radne grupe na Obrazacu za izvještavanje o realizaciji Akcionog plana za implementaciju Strategije za borbu protiv organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini 2023-2026., koji ujedno predstavlja i Aneks ove Strategije, najkasnije do kraja mjeseca februara naredne godine u odnosu na godinu o kojoj se izvještava.

Radna grupa je dužna, najmanje jednom godišnje a u slučaju potrebe i više puta, podnijeti Izvještaj Vijeću ministara BiH o provođenju Strategije.

Za realizaciju strateških ciljeva, institucije će koristiti finansijska sredstva planirana u okviru svojih redovnih godišnjih budžeta i neće biti potrebno izdvajati dodatna finansijska sredstva iz budžeta institucija Bosne i Hercegovine.

Radna grupa će koordinirati implementaciju Strategije u cilju poboljšanja njene interakcije sa drugim relevantnim strategijama u oblastima kao što su: integrisano upravljanje granicom, borba protiv korupcije, borba protiv pranja novca, suzbijanje trgovine ljudima, suzbijanje nedozvoljene trgovine naoružanjem i vojnom opremom, borba protiv neovlaštenog prometa droga, migracija i azila i dr.

U zavisnosti od ukazanih potreba sastancima Radne grupe tokom perioda implementacije ove Strategije mogu prisustvovati i predstavnici drugih domaćih, regionalnih i međunarodnih institucija i organizacija (UNODC, EU, OSCE i dr).